

EDUCAȚIA MOTIVAȚIONALĂ - DETERMINANT AL MANAGEMENTULUI ÎNVĂȚĂRII

BUDURIN-FURCULIȚĂ Cristina, IOVU-CARAUȘ Marina

Colegiul National de Comerț al ASEM, R. Moldova, or. Chișinău, Str. Petru Rareș 18

E-mails: budurin.furculita.cristina@gmail.com, iovucarausmarina@gmail.com

Menirea firească a școlii nu e să dea învățatură, ci să deștepte cultivând destoiniciile intelectuale în inima copilului, trebuința de a învăța toată viața.

Ioan Slavici

Abstract. Education must be captivating, continuous, coherent and achieve interdependence with the real world, focused on applicability to motivate and interest young people. Even if the student has well-developed intellectual tools, but is not tempted, determined by something to work, learn, or achieve, he will not achieve the desired performance. Thus it is facilitated and energized by motivation through an intensification of effort and by concentrating the student's attention, by creating a state of preparation for a learning activity. In this context, the success of all educational performances will intersect with the segments of motivation, which produce the necessary effect in the process of development of the individual and society. By consolidating the general aspects of motivation and relating them to the learning outcome, we affirm that the correct application of motivational resources will determine performance through learning management.

Keywords: motivare, cercetare, proces de învățare, efort, performanță, randament al învățării, recompense.

JEL Classifications: A20, O15

Introduction

Ritmul schimbărilor din societate, amplitudinea acestora, cât și imprevizibilitatea absolută a problemelor cu care se confruntă omenirea, impun dezvoltarea și cultivarea competențelor și abilităților care să permită celui supus provocărilor să fie capabil către o adaptare permanentă.

Progresul tehnico-științific, accesul la rețelele de socializare au transformat cultura și economia întregii lumi. Noile provocări valorice au impus implementarea unui model dominant de reușită socială, reprezentat prin diversitatea formelor de motivație a învățării ce determină totodată atractivitatea și dinamica pieței forței de muncă, învățarea pe durata întregii vieți și calitatea capitalului uman.

Astfel, educația este chemată astăzi să șlefuiască talentul personal al elevilor, să-i transfere valorile de referință pentru consolidarea caracterului, să-i dezvolte capacitățile creative. În spiritul acestei idei, se promovează gândirea creatoare, inițiativa și cooperarea, capacitatea de decizie, aptitudinile și talentul, personalitatea elevului, așadar un învățământ care cultivă dinamismul și disponibilitatea pentru înnoire, aptitudinea pentru schimbare, capacitatea de invenție și inovație.

Basic Content of the Paper

Educația trebuie să fie captivantă, continuă, coerentă și să realizeze interdependența cu lumea reală, centrată pe "a face" în totală concordanță cu "a ști", pentru a motiva și interesa tinerii. Totuși adesea nici aceste condiții nu sunt suficiente pentru ca acest proces să se desfășoare firesc și eficient. Dacă lipsește stimularea și susținerea energetică în vederea realizării scopului, procesul educațional nu poate fi dus la îndeplinire. Efectul scopurilor asupra comportamentului depinde de specificitatea lor, de proximitatea (gradul de apropiere) și de nivelul lor de dificultate. Scopurile specifice sporesc motivația comparativ cu cele generale, de genul „fă cât poți”, iar scopurile proximale (imediate) sunt mai motivante decât cele distale (îndepărtate), deoarece permit evaluarea progresului. Astfel scopurile de învățare ale elevilor pot fi:

- scopuri de performanță, ce presupun centrarea elevului pe rezultatul pe care dorește să-l atingă (de exemplu - „Să fiu cel mai bun din clasă.” „Să iau locul întâi la olimpiadă, concurs, conferință.”);

- scopuri de dezvoltare, care presupun centrarea elevului pe asimilarea sau perfecționarea unor cunoștințe (de exemplu - „Să învăț mai multe despre cum funcționează programa 1C”).

Totodată scopurile eficiente în învățare presupun: definirea scopurilor în termeni specifici, clari și realiști. Stabilirea unui scop în termeni de „Vreau să fiu mai bun.” nu permite monitorizarea progresului spre scop sau eficiența în atingerea scopului. Mult mai eficientă este o formulare specifică a scopului, în termeni de: „Vreau să rezolv studiul de caz la Contabilitatea financiară în următoarele 3 zile.”; utilizarea unor criterii obiective după care se apreciază gradul în care scopul a fost atins; stabilirea unei date limită pentru realizarea scopului propus; identificarea pașilor de acțiune care trebuie urmați pentru atingerea scopului; anticiparea posibilelor obstacole în calea realizării scopului și elaborarea unor modalități de depășire a acestora; stabilirea unei recompense pentru realizarea scopului.

Chiar dacă persoana dispune de instrumente intelectuale bine dezvoltate (o bună percepție și memorie, o gândire flexibilă, o imaginație bogată), dar nu este îndemnat, determinat de ceva pentru a munci, învăța, sau realiza, el nu va obține performanțele dorite. Deci, activitatea umană, pe lângă stabilirea sigură a scopului, plasarea instrumentelor necesare realizării ei (cunoștințe, priceperi, deprinderi, aptitudini) trebuie să facă apel la o serie de factori cu rol de stimulare și activare, de sensibilizare selectivă și imbold, care sunt încadrați în noțiunea de motivație.

Conform literaturii de specialitate, motivația învățării se subsumează sensului general al conceptului de motivație și face referire la totalitatea factorilor care îl mobilizează pe elev la o activitate menită să conducă la asimilarea unor cunoștințe, la formarea unor priceperi și deprinderi.

Procesul de învățare este facilitat și energizat de motivație prin o intensificare a efortului și prin concentrarea atenției elevului, prin crearea unei stări de pregătire pentru o activitate de învățare. Astfel, acești actanți sunt mai perseverenți și învață mai eficient. Una din cauzele ce duc la a învăța/a nu învăța este motivația. Dar motivația poate fi și efectul activității de învățare. Atunci când cunoști rezultatele învățării, mai cu seamă dacă acestea sunt pozitive, îți poți susține eforturile ulterioare. Din satisfacția inițială de a fi învățat, elevul își va dezvolta motivația de a învăța mai mult, așadar, relația cauzală dintre motivație și învățare este una reciprocă. Motivația energizează învățarea, iar învățarea încununată cu succes intensifică motivația prin formula de învățare (Fig.1).

În acest context, succesul tuturor performanțelor educative se vor intersecta cu segmentele motivației, care produc efectul necesar în procesul dezvoltării individului și al societății. Motivarea prin încurajare și susținere morală în procesul educațional, oferă elevului încrederea în propriile posibilități și propria personalitate cu capacitățile respective, în așa mod oferindu-i succesul corespunzător în promovarea programelor de formare profesională, în redescoperirea propriei vocații și în identificarea propriilor abilități necesare în formarea unei personalități adevărate. În acest caz succesele viitorilor specialiști vor fi corelate cu acțiuni pozitive și modalități corecte de educație, ce-i motivează să-și identifice cu ușurință identitatea și personalitatea în viața socială.

Consolidând aspectele generale ale motivației și raportându-le la rezultatul învățării putem conchide interdependența termenilor de motivație-învățare-performanță. În termenii teoriilor, performanța este reacția de răspuns la acțiunea repetitivă a stimulilor, reprezentând performanțele elevilor, la baza cărora stau numeroase motive. Se știe că un elev mai motivat atinge performanțe mai ridicate decât unul care este mai puțin motivat, ceea ce înseamnă că performanța este nemijlocit determinată de motive.

Fig. 1 Relația învățare-motivație

Sursa: Smaranda Buju, *Psihologia educației*, pag.98

Motivația constă în circumstanțele care explică declanșarea, direcționarea, intensitatea și stoparea unei activități sau manifestări comportamentale. Ea este o pârghie importantă în procesul autoreglării individului, o forță motrice a întregii sale dezvoltări. Selectarea, asimilarea, sedimentarea influențelor externe se vor produce dependent de structurile motivaționale ale persoanei. Aceasta sensibilizează diferit persoana la influențele externe, de aceea, prin caracterul ei propulsator și tensional ea reașază, răscolește, sedimentează și amplifică materialul construcției psihice a individului.

Motivația nu trebuie considerată și interpretată în sine, ca un scop, ci pusă în slujba obținerii unor performanțe, adică a unor nivele superioare de îndeplinire a scopului. Relația dintre motivație și nivelul performanței depinde de complexitatea sarcinii pe care subiectul o are de îndeplinit, de gradul de dificultate al acesteia. În acest context a apărut ideea optimului motivațional, adică a unei intensități optime a motivației care să permită obținerea performanțelor scontate.

De optim motivațional se poate vorbi în două situații:

- când dificultatea sarcinii este apreciată corect de subiect – în acest caz, optimul motivațional înseamnă relația de corespondență, chiar echivalență între mărimile celor două variabile. Dacă dificultatea sarcinii este mare înseamnă că este nevoie de o intensitate mare a motivației pentru îndeplinirea ei.
- când dificultatea sarcinii este apreciată incorect de subiect, se delimitează două situații tipice: subaprecierea semnificației sarcinii, sau în caz contrar, supraaprecierea ei.

Subiectul nu va fi capabil să-și mobilizeze energiile și eforturile corespunzătoare îndeplinirii sarcinii. Într-un caz va fi submotivată, va acționa în condițiile unui deficit energetic, ceea ce va duce în final la nerealizarea sarcinii. În al doilea caz va fi supramotivată și va activa în condițiile unui surplus energetic, care l-ar putea dezorganiza și stresa. Când individul este fie submotivată, fie supramotivată, efectul este eșecului.

În aceste condiții, pentru a obține optimul motivațional este necesară o ușoară dezechilibrare între intensitatea motivației și dificultatea sarcinii. Totodată acesta este condiționat de diverse tipuri și forme de motivare ce pot fi aplicate (Schema 1) și se obține prin acțiunea asupra celor două variabile și anume: deprinderea indivizilor de a percepe cât mai corect dificultatea sarcinii și manipularea intensității motivației, în sensul creșterii sau descreșterii ei.

Scontările performanței determinate de intensitatea motivației se materializează în scopul determinării randamentului și eficienței procesului de învățare, astfel poate fi determinat raportul atât de cauză, cât și de efect. Însă randamentul nu depinde numai de intensitatea factorilor motivatori, ci și de calitatea

acestora. Acest fapt este exprimat de balanța motivațională determinată de intensitatea stimulului extern și intensitatea tendinței interne. Pentru ca motivația individului să-l direcționează către un comportament performant, în afara stimulului motivațional, oferit drept recompensă, trebuie evaluată și starea internă a individului, nevoile, aspirațiile, satisfacția pentru mobilizarea și angajarea efortului pentru realizarea eficientă a obiectivelor.

Schema. 1 Tipuri și forme de motivare
Sursa: Elaborat de autori

Astfel, efectul aplicării motivării eficiente va genera următoarele rezultate:

- Gratificarea progreselor;
- Exprimarea încrederii;
- Implicarea personală;
- Impulsionarea creării unei identități valorizate;
- Facilitarea asumării obiectivelor;
- Stimularea autonomiei acțiunilor și deciziilor;
- Fructificarea unei cariere timpurii;
- Intensificarea spiritului de echipă;
- Prevenirea apariției eșecurilor și a plafonărilor timpurii datorate frustrării sau plictiselii;
- Valorificarea culturii interne.

În aceeași ordine de idei, motivația, privită prin prisma elevilor reprezintă un ansamblu de forțe ce îl incită în a se angaja într-un comportament dat. Este vorba de un concept care se raportează atât la factori interni (de personalitate sau intrinseci), cât și la factori externi (de mediu sau extrinseci) care fac elevul să adopte o atitudine individuală. Așa cum demonstrează cercetarea științifică, factorii motivaționali interni sunt reprezentați de nevoile sau aspirațiile personale care impulsionează elevul să adopte un comportament propriu (curiozitatea, nevoia de cunoaștere, nevoia de auto-dezvoltare, plăcerea

de a fi implicat în activități practice etc.), în timp ce factorii externi apar atunci când persoana este constrânsă să nu facă ceva sau este stimulată să acționeze într-o direcție predeterminată (pentru recunoaștere, acceptarea de către ceilalți, recompensa simbolică sau materială etc.) (Schema 2).

Schema. 2 Tipuri de recompense și sancțiuni
Sursa: Elaborat de autori

Cu cât elevii sunt ghidați în stabilirea și realizarea scopurilor prin situațiile create de profesor în procesul de învățământ (respectând particularitățile de vârstă și individuale, profesorul fixează în mod diferențiat sarcini elevilor săi), cu atât motivele activității lor se consolidează mai ușor, devin mai eficiente. În acest sens, este oportun de menționat că există un șir de factori ambientali, pe care profesorii îi pot utiliza pentru a crește motivația elevilor:

- 1) Notarea judicioasă, sistematică și corectă la oră;
- 2) Expectanțe clare înaintate elevilor;
- 3) Fixarea și realizarea unor obiective pe termen scurt;
- 4) Aprecierea verbală și scrisă;
- 5) Implicarea în activități extracurriculare;
- 6) Stimularea descoperirii, explorării, curiozității epistemice;
- 7) Exemplul propriu al cadrului didactic.

Implicarea elevilor în activitățile de învățare vor avea un impact mai mare atunci când le este prezentat scopul învățării, domeniul unde își pot aplica cunoștințele, au posibilitatea de a-și demonstra aptitudinile și abilitățile atunci când se simt apreciați, când le sunt arătate progresele obținute. De obicei, orice proces de învățare este plurimotivat. Eficiența învățării scade, dacă există un nivel minim de motivare sau demotivare și crește în cazul unui nivel optim, ca zonă între minim și maxim, însă în cazul motivației interne nu există saturație.

În scopul evaluării aspectului motivațional al elevilor în cadrul orelor de curs din CNC al ASEM a fost elaborat un instrument comun prin care să se sondeze principalii factori favorizanți ai creșterii motivației elevilor pentru învățare. În cadrul cercetării se vor identifica factorii motivatori, elementele

de demotivare, precum și strategii de stimulare a învățării utilizate în școală. Dincolo de aceste aspecte, cercetarea a vizat identificarea situației de moment, evaluarea comparativă în evoluție și elaborarea unor recomandări adresate cadrelor didactice în scopul creșterii gradului de motivație și autonomie în învățare, respectiv de diversificarea strategiilor de motivare a elevilor pentru învățare. Cercetarea a fost realizată în baza unui chestionar, realizat în două etape la interval de 3 ani, în 2017 pe un eșantion de 283 elevi și în 2020 pe un număr de 439 respondenți. Aceasta a cuprins în sine 11 întrebări închise ce a permis realizarea unei analize în baza cărora au fost propuse recomandări și acțiuni concrete capabile să contribuie la îmbunătățirea cadrului motivațional în cadrul CNC al ASEM.

Rezultate obținute în urma cercetării vor reflecta opinia respondenților separat pentru primul și al doilea sondaj în scopul realizării unei analize comparative, precum și în scopul trasării unor concluzii ce au durabilitate și relevanță.

Întrucât chestionarul cuprinde mai multe întrebări, am considerat oportun să analizăm cele mai relevante dintre acestea. Astfel, la întrebarea ce vizează elementul cheie de motivație a elevilor la ore, intervievații au menționat, în mărime de 71%, că primordial sunt competențele dobândite de către aceștia, pe când doar 29% dintre elevi consideră că nota este determinantul stimulării sale de a învăța la ore (Figura 2).

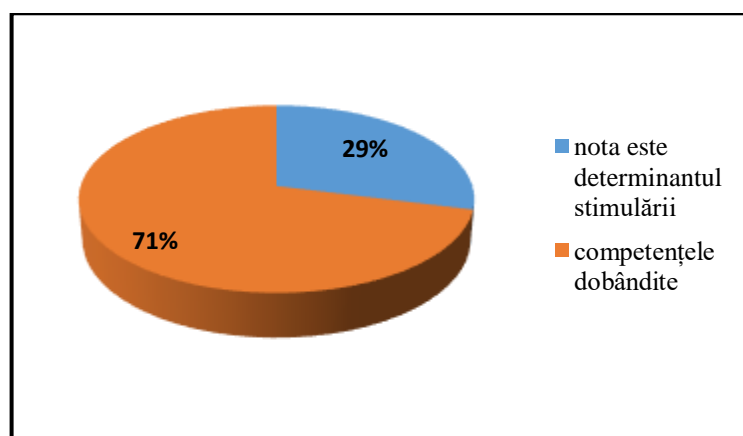

Fig. 2 Ponderea elementelor cheie în motivația elevilor din CNC al ASEM la ore (2017)

Sursa: Elaborat de autori

Deși 1/3 din elevi consideră că scopul învățării este obținerea unor calificative mari, în momentul în care obțin o notă insuficientă, sunt demotivați de a învăța și își pierd interesul - 63% iar 37% sunt motivați să depună un efort mai mare pentru a-și atinge propriile așteptări.

Motivația pentru o anumită unitate de curs, în baza rezultatelor cercetării, stabilește conexiunea direct proporțională cu atractivitatea orelor (42%), utilitatea cursului (38%) și pregătirea cadrului didactic (20%) (Figura 3).

Analiza datelor înregistrate pune în evidență că atractivitatea orelor este determinată, în tendințe generale, de diversitatea tehnicilor de predare utilizate de cadrele didactice în cadrul orelor, persistența utilizării tehnologiilor moderne, precum și implicarea activă a elevilor în activități cu acțiuni practice. Schimbările din era tehnologiilor face necesară orientarea cadrelor didactice către noi mijloace de interacțiune cu elevii, pentru a putea ține pasul cu noile generații, dar totodată apare necesitatea unei pregătiri continue și perseverente a cadrelor didactice, ceea ce ne confirmă și 52% din elevi, care consideră că motivația lor la ore depinde de pregătirea profesională a cadrelor didactice, pe când 37% ține de experiența profesională. Sistematizând opiniile elevilor în raport cu stimularea învățării unei unități de curs constatăm că 85% din cei intervievați susțin că acesta depinde de cadrul didactic care predă disciplina.

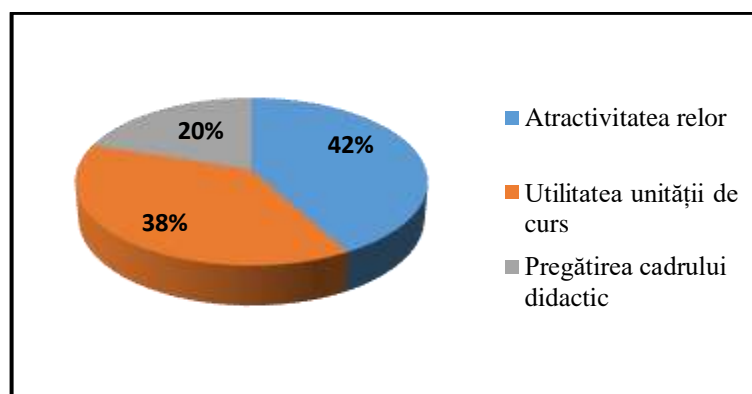

Fig. 3 Ponderea factorilor ce determină motivația elevilor din CNC al ASEM pentru o unitate de curs (2017)

Sursa: Elaborat de autori

Complexitatea finalităților educaționale în școala contemporană face necesară pregătirea elevului pentru participarea la dezvoltarea de sine și de măsura în care reușește să pună bazele formării personalității sale. Or, aceasta depinde de eficiența procesului educațional continuu, care se produce atât în cadrul orelor de curs, cât și în afara lor. În acest context, misiunea învățământului modern rămâne a fi îmbinarea armonioasă a activităților curriculare cu cele extracurriculare.

În opinia elevilor, orele de curs rămân a fi cele mai motivante în opinia a 61% din respondenți, pe când activitățile extracurriculare constituie un stimulente de învățare pentru 26% de elevi. Totodată elevii care au optat pentru activitățile extradidactice ca bază de motivare pentru învățare (26%), au susținut că aceasta este determinată de implicarea activă a lor în cadrul diverselor activități organizate în afara orelor. Circa 74% au menționat că nu s-ar opune implicării în cadrul unor astfel de activități, ce le va spori interesul față de școală. În această ordine de idei, sarcina de bază în procesul de motivare a elevilor pentru participarea la diverse activități extracurriculare, îi revine cadrului didactic.

Pentru definitivarea procesului de învățare, componenta feedback-ului rămâne a fi una esențială pentru îmbunătățirea rezultatelor elevilor prin scoaterea în evidență a progreselor și nu a deficiențelor. În opinia a 64% din cei intervievați, cadrele didactice oferă asistența necesară, sugestii și feedback pozitiv, alocând suficient timp pentru a discuta cu elevii și a oferi critici constructive, pe când 36% constată că acest proces se realizează insuficient.

În pofida eforturilor realizate de către cadrele didactice în a organiza un proces educațional, fie el curricular sau extracurricular, amplu, atractiv, cu aspect practic și cât mai diversificat, totuși, motivația intrinsecă rămâne a fi prioritară în opinia a 57% din elevi, considerând că de ei depinde dorința de a se implica și de a învăța, și doar 43% afirmă că motivația lor depinde de implicarea cadrelor didactice (Figura 4).

Analizând rezultatele sondajelor obținute în anul 2020 conturează relativ aceleași valori obținute ca și în 2017. Astfel, rezultatele sondajelor au demonstrat că 49% dintre respondenți afirmă că motivația pentru a învăța la o unitate de curs depinde de cadrul didactic care o predă și 51% de atractivitatea orelor. Totodată elevii apreciază cel mai mult la un profesor pregătirea profesională și experiența profesională în proporție de 60%. Chiar dacă întrebați care este elementul cheie al motivației în cadrul orelor elevii au afirmat că competențele sau cunoștințele cu o pondere de 84%, nota totuși rămâne și ea un element important cu o valoare de 16%. Valorile atribuite importanței notei de la 1 la 5 au fost distribuite preponderent valorii maxime 5 cu 45% și 4 cu 30%, ceea ce afirmă odată în plus că peste 75% dintre elevi vor acționa în dependența de nota primită, care dacă este una mai mică de regulă demotivează și îi face să-și piardă interesul față de unitatea de curs în proporție de 56%. O altă componentă extrem de importantă pentru elevi în procesul de motivare este feedback-ul primit în cadrul orelor iar intervievații au pledat pentru un nivel mediu cu ponderea de 40%, lucru care atestă că așteptările acestora sunt mult mai mari, aceștia au nevoie de mai multă comunicare și abordare individuală.

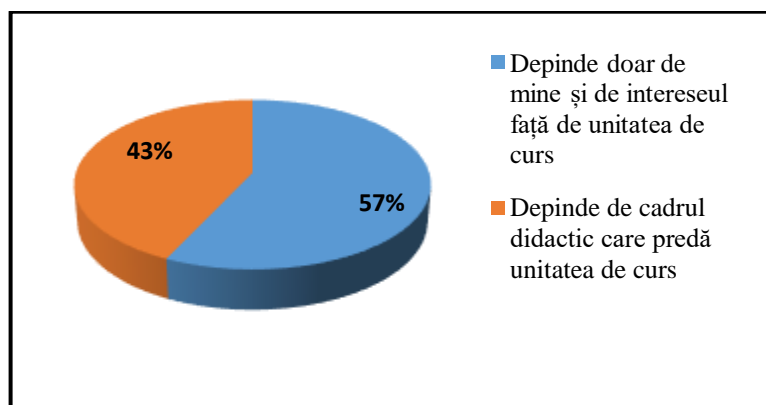

Fig. 4 Ponderele factorii ce determină motivația interioară a elevilor din CNC al ASEM (2017)

Sursa: Elaborat de autori

Întrucât chestionarul este un instrument de evaluare logică și coerentă, apare necesitatea aprecierii evoluției în dinamică a rezultatelor cercetării. Astfel, ca bază de comparație au servit doi factori motivaționali raportați la ambele perioade de referință. Primul indicator este determinat de motivația elevilor la ore, ceea ce înregistrează o evoluție favorabilă în aspectul menținerii, ba chiar a unei ușoare modificări (de la 57% la 62%) în ideea că elevii se axează mai mult pe eul și personalitatea lui, pe motivarea intrinsecă, pe forțele proprii și autodeterminarea fără a aștepta stimuli externi și recompense tangibile (Fig. 6).

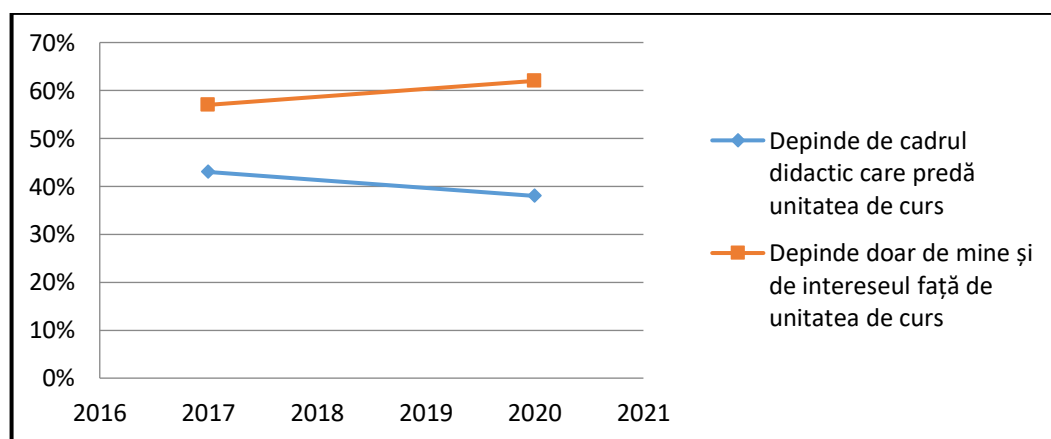

Fig. 6 Analiza comparativă a factorii ce determină motivația personală a elevului din CNC al ASEM (2017/2020)

Sursa: Elaborat de autori

Mobilizarea elevului către o activitate care are menirea de a forma niște deprinderi este deseori dificilă, or acesta necesită concentrarea atenției, crearea unei stări de pregătire, energizarea de idei. Prin urmare educația are menirea de a stimula dezvoltarea actanților, de a ghida în viață, de a le forma competențe și a valorifica potențialul fiecăruia. Analizând dinamica datelor prezentate în Fig. 7 conchidem că nota nu mai este stimulentele de bază al prezenței și pregătirii elevilor la ore (de la 29% în 2017 la 16% în 2020), ci aceștia sunt orientați către formarea și dezvoltarea competențele ce urmează să le obțină de la fiecare unitate de curs (71% în 2017 și 84% în 2020). Acest fapt este unul destul de îmbucurător întrucât reorientarea unei învățări pe parcursul întregii vieții este cea care le va asigura viitorilor specialiști durabilitate, siguranță și afirmare pe piața muncii.

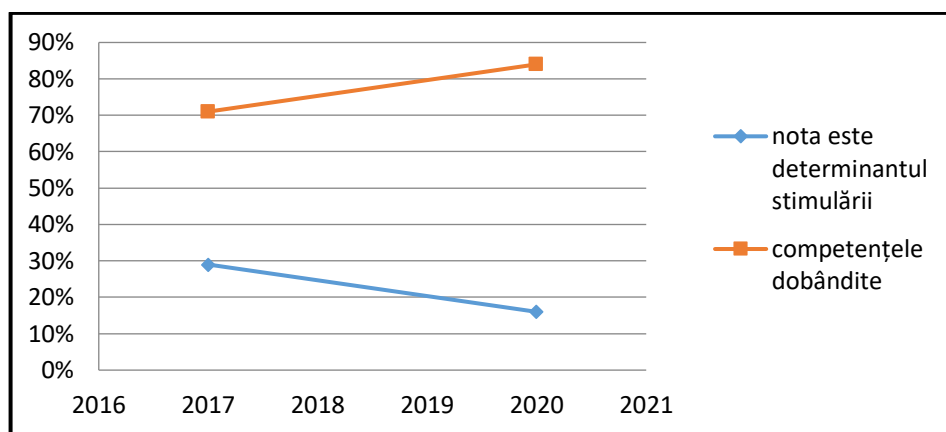

Fig. 7 Analiza comparativă a elementelor cheie de motivație a elevilor la ore din CNC al ASEM (2017/2020)

Sursa: Elaborat de autori

Conclusions

Conform cercetării realizate, conchidem că motivația este strâns legată de valorile care direcționează gândurile, acțiunile, nevoile și așteptările elevilor, odată identificate sunt satisfăcute cu ajutorul stimulentei și recompenselor, ceea ce generează motivația. Astfel, cadrului didactic îi revine misiunea de a identifica acești factori motivatori și ai aplica rațional.

Drept sugestii pentru îmbunătățirea climatului motivațional în cadrul CNC al ASEM propunem:

- Intensificarea utilizării tehnologiilor moderne în timpul orelor;
- Diversificarea metodelor de predare- învățare-evaluare;
- Adaptarea conținuturilor teoretice în aspect practic;
- Realizarea unui feedback constant;
- Utilizarea diverselor metode de stimulare;
- Încurajarea sporadică a performanțelor elevilor;
- Aplicarea precaută a motivării negative;
- Menținerea interdisciplinarității;
- Persistența colegialității;
- Diseminarea experienței didactice;
- Încurajarea exprimării libere;
- Crearea unui climat favorabil.

Pornind de la definiția actuală a motivației „ca un ansamblu de experiențe subiective, de origine intrinsecă sau extrinsecă, prin care putem explica debutul, direcția, intensitatea și persistența unui comportament îndreptat spre un scop”, se desprinde o caracteristică de bază a acestui proces, în care școala este o pârghie cu ajutorul căreia direcționează cu predilecție într-u atingerea acestor obiective.

„Analfabetul secolului XXI nu va fi acela care nu poate citi și scrie, ci acela care nu poate învăța, care nu poate să uite ceea ce a învățat în mod voit și care nu poate reînvăța.”

Alvin Toffler, futurolog American

Bibliography:

1. Antoci, D., 2010, Motivația elevilor în context școlar. Ed. Print-Caro, Chișinău
2. Adavidoaiei M. 2015, Consolidarea motivației elevilor prin metoda învățării bazate pe cercetare - investigare : ghid pentru profesori, învățători și educatori, PIM, Iași
3. Bempechat. J., Mirny, A., 2005: Achievement Motivation, in: S.J.Farenga, D.Ness(editors): Encyclopedia of Education and Human Development, New York, M.E.Sharpe, Armonk, vol.2.
4. Bouchal, L. Comment susciter chez les élèves le goût d'apprendre?. Material disponibil la: http://peysseri.perso.neuf.fr/PE2006/GFP03/MEM2007GFP03/GoutA_prendre.pdf.

5. Buju S., 2014, Psihologia Educației, Curs pentru student și cursanți cu profil ethnic, PIM, Iași
6. Cuciureanu, M., coord., 2015, Motivația elevilor și învățarea, Institutul de Științe ale Educației, București
7. Popenci, Șt., Fartușnic C. 2009, Motivația pentru învățare: de ce ar trebui să le pese copiilor de ea și ce putem face pentru asta, DPH, București
8. <http://www.didactic.ro/rolul-factorilor-ambientali-in-dezvoltatea-motivatiei-la-elevi>.